

Noot van de editor

De beginselprogramma's zijn gescand, en zover nodig gecorrigeerd. Hierdoor is het mogelijk dat de tekst niet meer volledig in overeenstemming is met het origineel, omdat typfouten e.d. zijn gecorrigeerd. De originele gedrukte beginselprogramma's liggen ter inzage bij het [Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen](#).

UITGANGSPUNTEN VAN GROENLINKSE POLITIEK, 1992

COLOFON

uitgegeven onder verantwoordelijkheid van het partijbestuur van Groen Links

- eindredactie: Joost Lagendijk, Tijs Manten, Maarten van Poelgeest

- vormgeving: Richard Poll,

- zetwerk: Ruparo

- druk: drukkerij Bevrijding

- prijs: fl. 3,- exclusief verzendkosten

dit boekje werd gedrukt op niet chloorgebleekt papier

Groen Links, Postbus 700,

1000 AS Amsterdam, 020 - 6202212

-
- [VOORWOORD](#)
 - [EEN NIEUWE AANPAK](#)
 - [NEDERLAND ANNO 1991](#)
 - [IDEALEN](#)
 - [UITGANGSPUNTEN](#)
 - [GROEN ÉN LINKS](#)
 - [GROEN](#)
 - [UITGANGSPUNTEN](#)
 - [LINKS](#)

- [UITGANGSPUNTEN](#)
- [STAAT EN MARKT](#)
 - [UITGANGSPUNTEN](#)
- [MONDIALISERING](#)
 - [UITGANGSPUNTEN](#)
- [STRATEGIE](#)
 - [UITGANGSPUNTEN](#)
- [KUNST EN CULTUUR](#)
 - [UITGANGSPUNTEN](#)
- [VREDE EN VEILIGHEID](#)
 - [EXTRA UITGANGSPUNT](#)

VOORWOORD

We leven in een verwarrende wereld waarin veranderingen elkaar in een rap tempo opvolgen. Het formuleren van oplossingen voor problemen van deze tijd is er daarmee niet gemakkelijker op geworden.

Politieke partijen zien zich voor steeds meer dilemma's geplaatst. Wanneer partijen bij het beoordelen van die dilemma's zich steeds meer gaan verlaten op een soort vrijblijvend pragmatisme, dan zal de burger snel het zicht op de politiek verliezen. Debatten krijgen een technisch karakter. Slechts ingewijde deskundigen die het Haagse jargon spreken, zullen in staat zijn de politiek te volgen. Principes en idealen komen niet meer aan bod.

Groen Links wil meer zijn dan een kiesvereniging op basis van een verzameling pragmatische doelen en ad hoc-maatregelen. Centrale uitgangspunten zijn de bouwstenen van elke volwassen politieke stroming.

In deze brochure staan enkele centrale uitgangspunten van Groen Links. Vragen waarop antwoord wordt gegeven zijn o.a.: Wat verstaat Groen Links onder groene politiek? Wat onder linkse politiek? En zijn die twee wel te verbinden? Hoe kijkt Groen Links tegen de overheid aan? En hoe tegen de economie? Welke positie wil Groen Links innemen in het politieke spectrum? Hoe staat Groen Links tegenover regeringsverantwoordelijkheid?

De centrale uitgangspunten van Groen Links zijn vervat in een aantal stellingen die zijn aangenomen door het congres van Groen Links in december 1991. U vindt deze uitspraken steeds na de toelichtende tekst.

Het is goed om op te merken dat het hier niet gaat om een verkorte versie van het verkiezingsprogramma van Groen Links. De stellingen verwoorden hoe Groen Links op een wat abstract niveau tegen de samenleving aankijkt. Wie wil weten welke concrete maatregelen Groen Links voorstaat, doet er verstandig aan deze brochure terzijde te leggen en het verkiezingsprogramma op te slaan. Wie echter geïnteresseerd is in de politiek-filosofische uitgangspunten van Groen Links, raden we aan snel door te lezen.

EEN NIEUWE AANPAK

Op het eerste gezicht wekt het ontstaan van een politieke beweging vaak de indruk van een toevallige samenloop van omstandigheden. Pas later blijkt de opkomst een vertaling te zijn van diepgaande maatschappelijk veranderingen. De opkomst van Groen Links is evenmin een toevallig verschijnsel. In vrijwel alle Europese landen doen zich vergelijkbare ontwikkelingen voor. Overal schieten groene partijen als paddestoelen uit de grond.

Onze industriële samenleving is de laatste twintig jaar ingrijpend veranderd. Van verschillende kanten is geprobeerd de nieuwe werkelijkheid onder één noemer te brengen: 'post-industrieel', 'post-modern', 'post-materieel'. Zonder te pretenderen wel liet juiste recept in huis te hebben, mag voor een ieder duidelijk zijn dat de traditionele politieke stromingen te kort schieten. De huidige maatschappelijke problemen vragen om een nieuwe aanpak.

NEDERLAND ANNO 1991

De kapitalistische productiewijze stuit in toenemende mate op haar eigen grenzen. Technologische en industriële ontwikkelingen hebben geleid tot grove vormen van milieuvernietiging. Het vooruitgangsgeloof heeft de samenleving blind gemaakt voor de schade die natuur en milieu werd aangedaan.

Geleidelijk aan komt daar verandering in. Groen Links vindt dat de gevolgen van de milieuvernietiging zo groot zijn dat ze niet meer beschouwd kunnen worden als 'neveneffecten' die door simpele aanpassingen van het beleid zijn te voorkomen. Een andere houding tegenover natuur en milieu is hard nodig.

Op sociaal gebied is in Nederland een hoop bereikt. Dankzij een sterke verzorgingsstaat behoren scherpe sociale tegenstellingen tot het verleden. Daarnaast zijn mensen de laatste twintig jaar steeds onafhankelijker van hun directe omgeving geworden. De beklemmende culturele bevoogding van de jaren vijftig is verdwenen. Zowel oude als nieuwe sociale bewegingen, zoals vakbeweging en vrouwenbeweging, hebben hieraan veel bijgedragen. Keuzemogelijkheden van mensen zijn verruimd, echter niet voor iedereen in gelijke mate. Toch kan met recht gezegd worden dat het in Nederland in veel opzichten goed toeven is.

Dat betekent nog niet dat schrijnende problemen niet meer bestaan. De huidige welvaart heeft onmiskenbare schaduwkanten. Eerder werd al gewezen op de vernietiging van het milieu. Daarnaast is de Westerse welvaart steeds meer tot stand gebracht ten koste van Derde Wereldlanden. Maar ook in eigen land is sprake van het voortbestaan van oude en het ontstaan van nieuwe vormen van armoede en afhankelijkheid. Wie niet mee kan komen in de race naar succes wordt als 'werkloos' of 'arbeidsongeschikt' aan de kant gezet. Niet iedereen heeft even makkelijk toegang tot voorzieningen als onderwijs en gezondheidszorg. Minima hebben de laatste jaren een grote achterstand opgelopen. Tenslotte heeft de verzorgingsstaat zelf ook weer geleid tot nieuwe vormen van afhankelijkheid door een vaak onontwarbare kluwen van regelgeving en een bureaucratische betutteling van burgers. Door de loop der jaren heen is Nederland veranderd van een homogene samenleving in een multi-culturele samenleving. Echter, volwaardig meetellen doen nieuwe medelanders nog niet. Dankzij verborgen vormen van racisme, discriminatie en achterstelling hebben zij vaak de positie van tweederangs burger. Witte Nederlanders zullen bereid moeten zijn in te schikken voor migranten, willen we scherpe etnische tegenstellingen in Nederland voorkomen. Een multi-culturele samenleving, waarin migranten volwaardig meetellen, is een aanzienlijke verrijking van onze samenleving: een rijk geschakeerd cultureel leven, pluriformiteit van leefstijlen en een relativering van traditionele normen

en gebruiken.

IDEALEN

Groen Links heeft niet één leidende ideologie of maatschappijtheorie, maar wel enkele idealen. Het hebben van een politieke utopie die open is, beweeglijk en vatbaar voor correcties, zorgt er voor dat Groen Links zich niet overgeeft aan de waan van de dag. Steeds weer wordt geprobeerd over de horizon heen te kijken. Wie het pragmatisme tot politiek uitgangspunt verheft, zal zich vaak verschuilen achter zogenaamde 'realiteiten' en 'onvermijdelijkheden' en daarmee het politieke debat ontvluchten.

De idealen van Groen Links laten zich in enkele woorden vangen: democratie, respect voor natuur en milieu, sociale rechtvaardigheid en internationale solidariteit.

• UITGANGSPUNTEN:

1. De doelstellingen van Groen Links zijn:

- een democratische rechtsstaat, waarin Individuele vrijheid en de vrijheid van organisatie gewaarborgd zijn en alle Ingezetenen gelijke politieke rechten hebben;
- een leefbaar milieu en herstel van het ecologisch evenwicht, in het besef dat natuurlijke hulpbronnen eindig zijn;
- een rechtvaardige verdeling van macht, kennis, bezit, arbeid en inkomen, zowel in Nederland als op wereldschaal;
- het recht van ieder mens op een behoorlijke bestaanszekerheid, goede huisvesting en toereikende gemeenschapsvoorzieningen;
- verzet tegen uitbuiting en onderdrukking van groepen en volkeren.

2. De grondslag van Groen Links wordt gevormd door algemene doelstellingen, gebaseerd op een veelheid aan inspiratiebronnen. De grondslag wordt ook gevormd door een program, waarin deze doelstellingen uitgewerkt worden en aangegeven wordt hoe deze doelen te realiseren.

GROEN ÉN LINKS

Vaak worden groen en links door anderen tegenover elkaar geplaatst. De uitgangspunten zouden per definitie strijdig zijn. Wij zijn het daar niet mee eens. Groen en links moeten juist met elkaar verbonden worden. Daarin schuilt de uitdaging voor de komende jaren.

Natuurlijk, zowel groene als linkse politiek hebben elk een zelfstandige waarde. Maar er is ook sprake van verwantschap. Groene politiek gaat over de ecologische voorwaarden die aan productie en consumptie gesteld moeten worden. Linkse politiek gaat over de maatschappelijke omstandigheden waaronder mensen produceren en consumeren en over de verdeling van welvaart en ontplooiingsmogelijkheden.

Een effectieve milieupolitiek zal verbonden moeten worden met linkse doelstellingen. Een groene politiek vraagt om een mondiale herverdeling van welvaart. Armoede en gebrek aan kennis leiden in ontwikkelingslanden tot milieuvernietiging. Daarnaast zal groene politiek de materiële

consumptiemogelijkheden in het Westen beperken. Wanneer de koek kleiner wordt, wordt het verdelingsvraagstuk, en daarmee linkse politiek, belangrijker.

Andersom betekent linkse politiek ook solidariteit met toekomstige generaties. Mensen nu kunnen de ontplooiings- en levenskansen van hun kinderen niet opofferen aan hun eigen kansen. Een consistente linkse politiek met oog voor de belangen van toekomstige generaties, vereist dus een groene politiek. Groen en Links horen bij elkaar. Toch kunnen beide doelstellingen soms op gespannen voet met elkaar komen te staan. Om dit te voorkomen heeft Groen Links een heldere keus gemaakt: het economisch beleid is niet langer bepalend voor de inhoud van het Milieubeleid, maar ecologische politiek bepaalt de grenzen van het economisch beleid.

GROEN

Elke partij in Nederland zegt groen te zijn. Toch wordt bij anderen, wanneer het er op aan komt, milieubeleid ondergeschikt gemaakt aan andere doelstellingen. Het steeds maar doorgroeien van onze economie, het steeds verder opvoeren van ons consumptieniveau, wordt belangrijker gevonden. Groen Links neemt stelling tegen het traditionele groeimodel. Dit betekent een breuk met de idee dat vooruitgang gericht moet zijn op de onbegrensde uitbreiding van behoeften en de bevrediging daarvan. Het grenzeloze vertrouwen in de mogelijkheden van technologische vernieuwing, waardoor ook de milieuproblematiek opgelost zou kunnen worden, vormt de basis van een gevaarlijke illusiepolitiek. De grenzen aan de huidige groei zijn principieel en niet alleen technisch van aard. Milieuvervuilende sectoren zullen moeten krimpen of helemaal verdwijnen. Milieuvriendelijke produktie moet impulsen krijgen en flink gaan groeien. Uiteindelijk moet dit leiden tot een kringlooeconomie, een economie die geen hypotheek legt op het voortbestaan van deze planeet en waarin verspilling van natuurlijke hulpbronnen is uitgebannen.

We willen er geen doekjes om winden: een radicaal milieubeleid zal in het Westen de materiële consumptiemogelijkheden beperken. De positie van de laagstbetaalden moet hierbij beschermd en verbeterd worden, zij hebben de laatste jaren immers al een behoorlijke achterstand opgelopen. Een drastische nivellering moet de schaarser wordende welvaart eerlijker verdelen. Zo'n algemene aanpak is beter dan steeds weer bij elke milieumaatregel bakkeleien over compensaties voor de minima. Dan komt een radicaal milieubeleid nooit van de grond.

• UITGANGSPUNTEN:

3. De huidige produktiewijze, die gekenmerkt wordt door groeiwang en gebrek aan democratische controle, kan niet gehandhaafd blijven, maar moet worden omgevormd tot een duurzame economie. Dat vereist een radicale ommekeer: het economisch beleid is niet langer bepalend voor de inhoud van het milieubeleid, maar ecologische politiek bepaalt de grenzen van het economisch beleid.

4. Groen Links neemt stelling tegen het traditionele groeimodel. Zij kiest voor een model van selectieve krimp en groei. Kwalitatieve ingrepen zijn op korte termijn nodig om de economie om te buigen naar een duurzame economie met ecologisch verantwoorde produktie- en consumptiepatronen.

5. Afstand doen van de groei-economie ten gunste van een milieusparende economie zal de materiële consumptiemogelijkheden beperken. Groen Links wil hierbij echter de positie van de laagstbetaalden uitdrukkelijk beschermen en verbeteren. Groen Links wil dit bereiken middels

een drastische, gelijktijdige nivellering van inkomens in plaats van de minima direct te compenseren voor de gevolgen van milieumaatregelen. Dan immers zou het noodzakelijke milieubeleid gefrustreerd worden door een voortdurende discussie over de inkomensgevolgen en over de overheid veel geld kostende subsidies.

LINKS

Vrijheid en gelijkheid worden vaak tegenover elkaar geplaatst. Wie voor meer vrijheid is, is tegen gelijkheid en andersom. Zo'n tegenstelling is te simpel. Meer vrijheid voor de één betekent nog niet minder vrijheid voor de ander. Het gelijktrekken van machtsverschillen en ontplooiingsmogelijkheden, betekent nog niet het beknotten van de vrijheid van het individu. Het traditionele liberale vrijheidsbegrip, wat vooral betrekking heeft op formeel-juridische mogelijkheden, is ontoereikend om het streven naar individuele zelfstandigheid volledig te dekken. Het gaat immers om de feitelijke mogelijkheden van individuen om zich te kunnen ontplooien. Groen Links wil dan ook spreken van sociale vrijheid: de gelijke kans voor ieder individu om zich te kunnen ontplooien, zonder dat de vrijheid van anderen en toekomstige generaties wordt aangetast. Bij het begrip gelijkheid gaat het Groen Links niet om een vorm van gelijkmakerij, maar om sociale gelijkheid. De ontplooiingsmogelijkheden van mensen worden niet alleen beïnvloed door economische tegenstellingen, maar ook door andere maatschappelijke tegenstellingen (man-vrouw, homo-hetero, zwart-wit). Sociale gelijkheid betekent vooral een gelijke mate van een zo groot mogelijke vrijheid. Door deze bredere betekenis van het vrijheidsbegrip en gelijkheidsbeginsel, kunnen deze minder makkelijk tegen elkaar worden uitgespeeld. Op deze wijze wil Groen Links aansluiten bij de vrijheidslievende tradities van links.

• UITGANGSPUNTEN:

6. Groen Links wil voortbouwen op die tradities van links, welke als vrijheidslievend gekarakteriseerd kunnen worden. Daarom streeft Groen Links naar een maatschappij, waarin iedereen in gelijke mate een zo groot mogelijke vrijheid heeft om zich te ontplooien zonder discriminatie, racisme, seksisme en andere vormen van onderdrukking. Groen Links zet zich daarbij in voor gelijkwaardigheid in economische, juridische, maar ook in sociaal-culturele zin. Zo'n maatschappij vereist een sterk ontwikkelde solidariteit, veel verantwoordelijkheidsbesef voor het geheel en een krachtig streven naar rechtvaardigheid.
7. Groen Links streeft naar een radicale democratisering en een structureel gelijke verdeling van levens- en ontplooiingskansen tussen arme en rijke landen en binnen de afzonderlijke landen. Een drastische herverdeling van de welvaart tussen Noord en Zuid en tussen West en Oost is hiervoor noodzakelijk.
8. Groen Links streeft naar een maatschappij waarin individuele zelfstandigheid is gegarandeerd en waarin ruimte is voor pluriformiteit van leefstijlen en culturen; ze streeft naar sociale gelijkheid en sociale vrijheid. Structuren die machtsongelijkheden creëren en/ of in stand houden moeten daarom ter discussie worden gesteld. Om die reden wijst Groen Links de huidige strikte verdeling tussen een privé-sfeer en een openbare sfeer af, voor zover deze verdeling machtsongelijkheden

tussen mannen en vrouwen in beide sferen in stand houdt. Deze ongelijkheden beperken vrouwen in hun economische zelfstandigheid en ontplooiingsmogelijkheden en in hun zelfbeschikking over lichaam en seksualiteit.

Om dezelfde redenen dienen structuren die machtsongelijkheden gebaseerd op huidskleur en etniciteit creëren c.q. in stand houden, ter discussie te worden gesteld. Het opheffen van deze structurele ongelijkheid is onontbeerlijk om het recht op eigen culturele ontwikkeling te kunnen garanderen en te komen tot een maatschappij waarin culturele pluriformiteit geaccepteerd en gewaardeerd wordt. Voorkomen moet worden dat de nieuwe medelanders tot tweederangs burgers gedegradeerd worden. Hiertoe dient een actieve politiek gevoerd te worden waarbij de positieve kanten van een multiculturele samenleving benadrukt worden. Discriminatie, in welke vorm dan ook, moet met kracht bestreden worden.

STAAT EN MARKT

In het denken van veel mensen staat 'links' voor meer staat en 'rechts' voor meer markt. Deze tegenstelling gaat voorbij aan het bestaan van een samenleving waarin veel instellingen, organisaties, bewegingen en sociale netwerken geen deel uitmaken van de staat of de markt. Er is meer onder de zon dan staat of markt: wie pleit voor minder staat is nog niet automatisch voor meer markt of andersom.

Zowel de overheid als de markt zijn steeds meer verweven geraakt met wat het CDA het maatschappelijk middenveld noemt. Daarnaast is de samenleving een steeds ingewikkelder netwerk van relaties en verhoudingen geworden, waardoor het geheel niet meer vanuit één punt of middels één mechanisme te beheersen is. In onze maatschappij is een gecentraliseerde planeconomie even ondenkbaar als de fictie van de vrije markt.

Groen Links pleit daarom voor een selectief overheidsoptreden. Soms is ingrijpen en sturing noodzakelijk, soms dient de overheid juist terug te treden. De overheid moet zich bij ingrijpen rekenschap geven van bestaande verhoudingen en mechanismen en daarop proberen aan te sluiten. Het invoeren van een extra belasting op milieuvervuilende producten (groentaks) is daarvan een voorbeeld.

De overheid van Groen Links probeert beslissingen zo dicht mogelijk bij mensen te brengen. Onder voorwaarde van democratisch bestuur en erkenning van gelijkheidsrechten van individuen (er mag niet gediscrimineerd worden) worden taken en bevoegdheden afgegeven aan lokale overheden en maatschappelijke instellingen. Op deze manier wordt het tot stand brengen van een grote pluriformiteit van levensstijlen gecombineerd met het vergroten van de individuele keuzevrijheid. Het decentraliseren van taken en bevoegdheden naar lokale overheden en maatschappelijke instellingen moet niet, zoals het CDA beoogt, leiden tot het herstel van traditionele afhankelijkheidsrelaties in gezinnen en buurten (de zorgzame samenleving).

De huidige kapitalistische markteconomie staat haaks op de economische ordening waar Groen Links naar toe wil. Willen we onze verspillende groeieconomie veranderen in een duurzame kringloop economie, dan is een globale planning van produktie en consumptie hard nodig. Belangrijke investeringsbeslissingen kunnen niet langer worden overgelaten aan kleine, ongecontroleerde machtselites. Daarnaast gaat Groen Links er vanuit dat zeggenschap over eigen arbeid en vooral over de resultaten daarvan een recht is van eik mens.

Verder mogen maatschappelijke kosten als milieuvervuiling en slechte arbeidsomstandigheden niet

langer op de samenleving worden afgewenteld. Deze kosten zullen zich moeten vertalen in de prijs van het produkt, zodat milieu- en arbeidsvriendelijke produkten goedkoper zullen worden. Allerlei vormen van maatschappelijke sturing zijn noodzakelijk. Dat neemt niet weg dat het marktmechanisme onmisbaar is voor een fijnmazige afstemming van productie en consumptie. Daarom kiest Groen Links voor een internationale, democratische en ecologisch gestuurde economie met marktelementen.

Meer maatschappelijk sturing betekent nog niet automatisch meer staat en minder markt. Dan zouden we zelf in het simpele schema 'staat versus markt' gaan geloven. Via maatschappelijke bewegingen, democratisering van de bedrijven en individueel koopgedrag (denk aan Max Havelaar koffie) wordt ook vorm gegeven aan maatschappelijke sturing.

• UITGANGSPUNTEN:

9. Groen Links kiest voor een staat die politieke en democratische grondrechten garandeert. Een staat die voorwaarden schept voor het realiseren van sociale grondrechten en voor een duurzame economische ontwikkeling.

Voor Groen Linke is een overheersende rol van de staat in het maatschappelijk leven niet wenselijk. Daarom kiest Groen Links voor een selectief overheidsoptreden, waarbij per onderwerp wordt bekeken hoe het beste vorm kan worden gegeven aan deze doelen en hoe rechten, verantwoordelijkheden en keuzevrijheid vorm kunnen krijgen.

De overheid decentraliseert zoveel mogelijk taken en bevoegdheden naar lokale organen of wijst ze toe aan maatschappelijke instellingen en organisaties, voorzover decentralisatie de effectiviteit van die taken niet in de weg staat. Dit gebeurt onder uitdrukkelijke voorwaarde van democratisch bestuur en de erkenning van gelijkheidsrechten van individuen.

10. Groen Links streeft naar een internationale, democratische en ecologische gestuurde economie met marktelementen.

Deze economie staat haaks op de huidige kapitalistische markteconomie, omdat marktmechanismen een rol spelen binnen het kader van een globale planning op hoofdlijnen, en daaraan ondergeschikt zijn en niet overheersend zoals thans het geval is.

Deze economie staat ook haaks op een allesomvattende planeconomie van bovenaf, de centraal geleide economie. Marktmechanismen en een democratische inbreng van producenten en consumenten zijn noodzakelijk om een hoogontwikkelde economie van informatie te voorzien.

Groen Links streeft naar invloed van mensen op de inhoud van hun arbeid en op de omstandigheden en voorwaarden waaronder ze deze verrichten. Ze streeft naar democratische vrijheden en verhoudingen in bedrijven en instellingen. Aan deze doelen kan op diverse manieren gewerkt worden:

- versterking van de positie van ondernemingsraden;
- versterking van de positie van de vakbeweging, die zowel binnen bedrijven als de grenzen van bedrijven en bedrijfstakken overschrijdend, ervoor kan zorgen dat de factor arbeid tegenwicht kan bieden aan de factor kapitaal;
- een goed personeelsbeleid dat leidt tot betrokkenheid van mensen bij hun eigen werk.

11. Een democratische samenwerking door producenten veronderstelt een marktmechanisme. Het marktmechanisme is onmisbaar voor een fijnmazige afstemming van productie en consumptie.

In de economie die Groen Links voorstaat is de vrijheid van productie en consumptie niet zonder grenzen. Een ongebreidelde vrijheid om te produceren en consumeren kan immers

haaks staan op de vrijheid en sociale rechten van anderen en op een duurzame ontwikkeling van de economie. Daarom dient de economische markt vanuit sociaal en ecologisch standpunt gereguleerd te worden.

Deze maatschappelijke sturing krijgt vorm op verschillende manieren: via de overheid, maatschappelijke bewegingen, zeggenschap over eigen arbeid, individueel koopgedrag enz. Groen Links maakt daarbij geen eenzijdige keuze voor één vorm van sturing. De controle op de markt van de multinationals zal vergroot moeten worden, ook op het internationale vlak. De democratisering in bedrijven moet uitgebreid worden.

12. Iedereen die daartoe in staat is moet kunnen deelnemen aan betaalde arbeid. Groen Links kiest voor een vergaande herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid, en dus voor het opheffen van de arbeidsdeling naar sekse. Dit vereist vergaande arbeidstijdverkorting. Ze zet zich bovendien in voor een grotere waardering van onbetaalde arbeid, van laaggekwalificeerde arbeid en van betaalde arbeid van verzorgende aard.

MONDIALISERING

Op veel terreinen van politiek - bijvoorbeeld een effectief milieubeleid - is het de laatste jaren onmogelijk geworden op nationaal niveau beslissingen te nemen; internationale coördinatie is noodzakelijk. Het verdwijnen van de nationale staat als centrum van besluitvorming is een trend die zich in de komende decennia verder door zal zetten. Beslissingen die nu nog in Den Haag worden genomen, zullen op afzienbare termijn in Brussel worden genomen.

Europese besluitvormingsorganen zullen op allerlei terreinen een steeds grotere rol gaan spelen. Groen Links is daar een voorstander van, mits aan een aantal voorwaarden wordt voldaan. Zo moet het Europees Parlement eindelijk de bevoegdheden krijgen die nodig zijn om democratisch besluiten te kunnen nemen en controle uit te oefenen. Veel meer dan nu het geval is, zullen sociale en ecologische uitgangspunten een rol moeten spelen bij het nemen van besluiten. En voorkomen moet worden dat de EG zich afschermt van de voormalige Oostbloklanden en de Derde Wereld.

Omdat de problemen in Midden- en Oost-Europa niet dezelfde zijn als die in de Derde Wereld, zal ook de geboden hulp moeten verschillen. In de voormalige Oostbloklanden is vooral behoefte aan verbetering van de infrastructuur en de introductie van produktiemethoden die zowel efficiënt als ecologisch verantwoord zijn. In de landen van de Derde Wereld zal alles op alles gezet moeten worden om het niveau van produktie en consumptie te verhogen, zonder daarbij het gebruik van energie en grondstoffen op wereldniveau te vergroten. Dat zal alleen maar lukken als tegelijkertijd in het Westen het produktie- en consumptieniveau verlaagd wordt.

In Europees verband zal een oplossing gezocht moeten worden voor de groeiende stroom vluchtelingen en asielzoekers. Het mag niet zo zijn dat mensen, die om wat voor reden dan ook hun heil in Europa zoeken, op oneigenlijke gronden worden teruggestuurd. Groen Links kiest daarom voor een rechtvaardig en ruimhartig toelatingsbeleid.

Bij het oplossen van internationale conflicten zet Groen Links zich primair in voor geweldloze middelen. Dat betekent dat organen als de Verenigde Naties, en in Europa de CVSE (Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa), meer middelen en bevoegdheden moeten krijgen om op tijd in te kunnen grijpen in (potentiële) brandhaarden. Om gewelddadige conflicten te voorkomen zullen de mensenrechten wereldwijd verdedigd moeten worden en zal er een eind moeten komen aan de internationale wapenhandel.

• UITGANGSPUNTEN:

13. Het is te verwachten dat Europese besluitvormingsorganen een steeds grotere rol gaan spelen bij economische structuurpolitiek, monetair beleid, milieubeleid en een gezamenlijke buitenlandse en vredespolitiek. Dit is een onvermijdelijk uitvloeisel van de groeiende internationalisering van economie en politiek.

Groen Links vindt dat deze ontwikkelingen moeten voldoen aan de volgende voorwaarden: democratische besluitvorming en controle; een grotere rol voor ecologische en sociale uitgangspunten; geen afscherming van Europa richting Derde Wereld.

Tegenover deze schaalvergroting staat de wenselijkheid van een zo groot mogelijke regionale autonomie.

14. Groen Links kiest voor internationale solidariteit. Ze streeft naar wereldwijde samenwerking bij de verdediging van de universele rechten van de mens, voor het overwinnen van armoede, bij de aanpak van milieuproblemen en bij het tegengaan van bewapening.

De verbetering van de positie van de Tweede en Derde Wereld dient hand in hand te gaan met een terugdringing van de belasting van het milieu op mondiaal niveau. In Oost-Europa en, de voormalige Sovjet-Unie zal de nadruk moeten liggen op de verbetering van de bedrijfsvoering, de introductie van schone produktietechnieken en van goede distributiesystemen. In de Derde Wereld is vooral een duurzame groei van produktie en consumptie nodig.

Met name een verbetering van de positie van de Derde Wereld betekent voor de Westerse kapitalistische landen een daling van het gemiddelde materiële consumptieniveau in combinatie met een drastische bestedingsverschuiving.

15. Overall in de wereld zijn interne en externe spanningen aanwezig die zich (kunnen) ontladen in gewelddadige conflicten. Groen Links zet zich in voor een geweldloze vredespolitiek. Aangewezen middelen zijn:

- het bevorderen van de erkenning en van de naleving van de elementaire mensenrechten;
- het ontwikkelen van een conflictverzoenende vredespolitiek;
- het versterken van internationale organen die op een geweldloze wijze zich met vredeszaken bezighouden.

Groen Links vindt het aan banden leggen van de Internationale wapenhandel een eerste vereiste.

16. Nederland wordt, net als andere Westeuropese landen, geconfronteerd met een groeiende stroom vluchtelingen en asielzoekers. Hieraan zal voorlopig geen einde komen. Een duidelijk, efficiënt en rechtvaardig toelatingsbeleid is nodig, dat recht doet aan hen die hier hun heil zoeken. Groen Links is voorstander van ruimhartige toelatingscriteria.

STRATEGIE

Groen Links accepteert de huidige samenleving niet als 'best realiseerbaar compromis'. De maatschappij is ook geen statisch en log geheel van elkaar in stand houdende machtsstructuren: zij is voortdurend in beweging. Een ideologie die draait om een totale en definitieve omverwerping van het bestaande, geeft zich geen rekenschap van het feit dat veel zaken het verdienen om verdedigd te worden (bijvoorbeeld de huidige politieke en culturele pluriformiteit) en dat radicale veranderingen ook hun tijd nodig hebben om geaccepteerd te raken. Wie zich inzet voor radicale veranderingen dient daarom vanuit de huidige samenleving te denken en te handelen. Groen Links kiest voor een

dergelijke radicale hervormingsstrategie.

In deze strategie zet Groen Links niet al haar kaarten op het veranderen van talloze structuren in deze steeds ingewikkelder wordende samenleving. Juist een toename van het verantwoordelijkheidsbesef van het individu voor het geheel, moet het draagvlak vormen voor radicale veranderingen.

Groen Links is niet de enige organisatie die werkt aan verandering van de bestaande samenleving. Er bestaan veel verwante maatschappelijke bewegingen en ook enkele politieke partijen. Toch mag niet gemakkelijk worden gedacht dat we allemaal lid zijn van dezelfde familie. Elke organisatie heeft een zelfstandige taak en verantwoordelijkheid.

Groen Links is in eerste instantie een politieke partij gericht op besluitvorming binnen het overheidsapparaat. Dat laat onverlet dat politiek meer is dan louter 'staats-politiek'. Daarom wil Groen Links samenwerken met anderen om ook in de samenleving blokkades voor progressieve veranderingen op te ruimen, zonder daarbij steeds te roepen dat de overheid zou moeten ingrijpen.

Groen Links plaatst zichzelf aan de linkerkant van het politieke spectrum. De combinatie van een groen en vrijheidslievend links markeert een geheel eigen positie. Groen Links is dan ook geen radicale afgeleide van de sociaal-democratie, maar een zelfstandige politieke stroming.

Groen Links wil geen zuivere getuigenispartij zijn die telkens weer aan de zijlijn haar eigen grote gelijk verkondigt. In diverse provinciale en lokale situaties is intussen gebleken dat coalities met anderen mogelijk zijn om Groen Linkse doelstellingen langs bestuurlijke weg te realiseren.

Regeringsdeelname op nationaal niveau wordt daarom niet op voorhand afgewezen. Naast de inhoud is echter ook de manier waarop dit vorm krijgt van groot belang. Een regeringscoalitie waarin elke partij met handen en voeten gebonden is aan een regeerakkoord en er dus sprake is van een ijzeren fractiediscipline, wordt afgewezen. Het dualisme waarbij regering en Kamer met elkaar in discussie gaan zonder dat alles in de achterkamertjes geregeld is, houdt politiek levendig en inzichtelijk voor mensen.

• UITGANGSPUNTEN:

17. Groen Links kiest voor een radicale hervormingsstrategie. De inzet voor fundamentele maatschappijverandering is een proces vanuit de huidige maatschappij - niet een model daartegenover. Groen Linke heeft geen blauwdruk voor een toekomstige samenleving. Groen Links heeft radicale oriëntaties die fungeren als kritische norm.

18. Een veranderingsproces van mentaliteit en structuur - en de wisselwerking daartussen - bewerkstelligt fundamentele maatschappijverandering. Als het individuele verantwoordelijkheidsbesef toeneemt, zal ook de bewuste wil toenemen om de huidige maatschappelijke verhoudingen te veranderen. Dit vormt het draagvlak voor radicale verandering van de heersende structuren.

19. "Politiek" in de visie van Groen Links kan en mag niet beperkt blijven tot staatspolitiek. Groen Linke beschouwt zich als een politieke beweging die een breder terrein bestrijkt dan alleen het parlementair-politieke.

Groen Links probeert ook in de maatschappij machtsverhoudingen aan te tasten die een groene politiek blokkeren en die sociale ongelijkheid in stand houden. Groen Links wil daarbij samenwerken met andere progressieve krachten in de maatschappij en deze krachten stimuleren.

20. Zoals de staat niet het middelpunt vormt van de maatschappelijke ontwikkelingen, zo is politiek meer dan parlementaire politiek. Tal van organisaties geven vorm aan maatschappelijke ontwikkelingen.

Als partij richt Groen Links zich in eerste instantie op discussie over en deelname aan de besluitvorming op politiek niveau. Dat betreft zowel de landelijke overheid als de provinciale en gemeentelijke besturen.

Groen Links streeft daarbij echter naar het leggen van verbindingen met de activiteiten van maatschappelijke organisaties, met respect voor de zelfstandige taak en verantwoordelijkheid van de samenwerkingspartners. Het gedachtengoed van Groen Links moet zoveel mogelijk in gezamenlijkheid verder ontwikkeld, ter discussie gesteld en in praktijk gebracht worden.

21. Groen Links kiest voor een daadwerkelijke groene politiek in samenhang met een vernieuwing van linkse politiek. Hiermee neemt Groen Linke een eigen positie in aan de linkerzijde van het politieke spectrum.

Vanuit die positie streeft Groen Links naar structurele coalities met de andere partijen aan de linkerzijde. Daarnaast zijn wisselende coalities mogelijk met die partijen waarmee op korte termijn zaken kunnen worden gedaan over maatregelen die bijdragen tot het realiseren van doelen van Groen Linkse politiek.

22. Groen Links stelt zich open op als het gaat om het nemen van bestuursverantwoordelijkheid zodra er een reëel perspectief bestaat om Groen Linkse doelstellingen langs bestuurlijke weg te realiseren. In diverse provinciale en lokale situaties is intussen gebleken dat coalities mogelijk zijn.

Daarvoor is echter ook nodig dat in de landelijke politiek de verkrampte omgang met regeringscoalities, dichtgetimmerde regeerakkoorden en verstikkende fractiediscipline wordt doorbroken. Zodra hiervan sprake is, ligt vanuit een radicaal-reformistische kijk op maatschappelijke veranderingsprocessen het nemen van bestuursverantwoordelijkheid voor de hand.

KUNST EN CULTUUR

Uitspraak spreekt voor zich.

• UITGANGSPUNTEN

23. Kunst gedijt pas als daarvoor een goede voedingsbodem in de samenleving aanwezig is en de kwaliteit van de samenleving openbaart zich in de cultuur. Bij cultuurbevordering denken wij zowel aan cultuurbehoud als aan cultuuroverdracht: vorming, scholing, onderwijs, professionele en amateurkunst, kunstbeleving, bewaren en onderhouden van cultuurgooderen. Wie daarop beknibbelt, snijdt de banden met verleden en toekomst door. Vanuit deze gedachte ziet Groen Linke cultuurbeleving als een belangrijk uitgangspunt.

VREDE EN VEILIGHEID

Op het congres in oktober 1992 heeft Groen Links een extra uitspraak over vredes- en veiligheidspolitiek aangenomen. U kunt deze uitspraak beschouwen als extra uitgangspunt bij de tekst over mondialisering (zie pagina 12).

• EXTRA UITGANGSPUNT

In het denken van Groen Links over vrede en veiligheid staat op lange termijn het streven naar een totale en wereldwijde ontwapening centraal. De bewapening op zichzelf moet als grootste bedreiging voor de vrede worden beschouwd. Daarnaast legt de bewapening een groot beslag op natuurlijke hulpbronnen en heeft mede daardoor een negatief effect op de ontwikkeling van de Derde Wereld. Op korte termijn moet in ieder geval een totale uitbanning van nucleaire, bacteriologische en chemische wapens worden bereikt. Verder is de bestrijding van de wapenhandel een noodzakelijke voorwaarde voor het terugdringen van de bewapening. Groen Links is van mening dat veiligheid te lang verbonden is geweest met het denken in militaire krachtsverhoudingen. Groen Links gaat uit van een breder concept, waarbij de nadruk wordt gelegd op rechtvaardige sociale en economische verhoudingen en ecologische, psychologische en culturele factoren.

Veiligheidsbeleid moet gericht zijn op het voorkomen van gewapende conflicten, het wegnemen van spanningshaarden en het bestrijden van maatschappelijke oorzaken die een bedreiging voor de vrede kunnen vormen. Daarbij moet allereerst gestreefd worden naar geweldloze oplossingen. Bij gewapende conflicten moet het beleid gericht zijn op het zoeken naar duurzame, vreedzame oplossingen voor het conflict onder gelijktijdige beëindiging of minimalisering van het geweld. Hierbij moet ernaar gestreefd worden dat een dergelijk beleid niet uitmondt in een toename van het aantal strijdende partijen.

Wie oorlog wil voorkomen, moet de vrede organiseren. In plaats van uitsluitend militaire allianties, moeten er daarom samenwerkingsverbanden op tal van terreinen van de civiele samenleving worden aangegaan. Daarnaast is internationale samenwerking en overdracht van nationale middelen en bevoegdheden aan internationale organisaties noodzakelijk. Zo kan zich een nieuwe, vreedzame internationale rechtsorde ontwikkelen.

Overigens mag de samenwerking in en de overdracht van bevoegdheden aan internationale gremia als de VN, de CVSE (Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking In Europa), de EG en de Raad van Europa er echter niet toe leiden dat individuele vrijheden en rechten zoals die binnen Nederland gelden, worden beperkt.

Bij de toelating van landen tot Internationale organisaties dient een van de voorwaarden te zijn de naleving van de mensenrechten in het betrokken land. Ook landen die reeds lid zijn van internationale organisaties dienen veroordeeld te worden als in die landen de mensenrechten worden geschonden.

Op mondiaal niveau streeft Groen Links naar democratisering en versterking van de Verenigde Naties. De VN moeten een centrale rol kunnen spelen bij het bevorderen van vrede en veiligheid in brede zin en in het proces van mondiale ontwapening. Een van de belangrijkste doelen daarbij is het terugdringen van de wapenhandel en het opstellen van programma's die de omvorming van militaire naar civiele productie bewerkstelligen.

De Veiligheidsraad moet daartoe worden omgevormd tot een tweejaarlijks wisselend gezelschap zonder permanente leden. Het vetorecht moet worden afgeschaft.

Groen Links kan instemmen met militaire operaties onder VN-vlag die het doel hebben vrede te handhaven ('peace-keeping'). Militaire operaties die ten doel hebben vrede op te leggen ('peace-enforcing') zijn echter alleen aanvaardbaar op zeer zwaarwegende humanitaire gronden, met name het voorkomen van genocide.

Het Internationaal Gerechtshof als hoogste internationaal rechtsprekend orgaan moet de

bevoegdheid krijgen om besluiten van de Veiligheidsraad te toetsen aan het VN-handvest, met name om misbruik van de Veiligheidsraad voor het "recht van de sterkste" tegen te gaan. Daarnaast moet echter het optreden van de VN te allen tijde aan de in deze uitspraak genoemde uitgangspunten politiek getoetst worden.

Op Europees niveau streeft Groen Linke naar een collectief veiligheidsstelsel dat de Europese landen omvat. De huidige bondgenootschappen als de WEU en de NAVO dienen zo snel mogelijk te worden ontbonden. In plaats daarvan moet de CVSE versterkt en gedemocratiseerd worden, zodat deze pan-Europese organisatie kan uitgroeien tot een regionale veiligheidsorganisatie als bedoeld in artikel 52 van het VN-handvest. De uiteindelijke bepaling van het territorium van de CVSE zal mede afhangen van de totstandkoming van andere regionale veiligheidsorganisaties.

De EG zal haar Politieke samenwerking en economische Integratie ook moeten richten op de stabilisatie en Integratie van de landen van het voormalige Oostblok. Dat betekent een verbreding en een verdieping van de bestaande EG, waarbij een democratisering van de EG-instituties en de ontwikkeling van een sociaal en ecologisch beleid centraal dienen te staan. Deze verdergaande Europese samenwerking mag niet leiden tot een verslechtering van de positie van de Derde Wereld.

De Raad van Europa is het aangewezen platform voor pan-Europese samenwerking op humanitair en cultureel gebied. Zo moet een gezamenlijk Europees huis worden opgetrokken op de pijlers van collectieve veiligheid, economische integratie en waarborging van democratische grondrechten. Uiteindelijk zal van de Atlantische Oceaan tot de Oeral een echt "Verenigd Europa" kunnen ontstaan, dat de veiligheid van al zijn inwoners waarborgt en een bijdrage levert aan de vrede in de wereld.

Omdat het instandhouden van een omvangrijk leger ter verdediging van nationale belangen niet meer noodzakelijk is, streeft Groen Links op nationaal niveau naar opheffing van de militaire dienstplicht en het formeren van een kleinere Nederlandse krijgsmacht, die ter beschikking komt te staan van een multinationale vredesmacht en die uitsluitend in VN- of CVSE-verband optreedt ter handhaving en eventueel herstel van de internationale rechtsorde. Het vredesdividend dat uit de hertoe noodzakelijke herstructurering voortvloeit, wil Groen Links aanwenden voor een veiligheidsbeleid in brede zin.

Voor deelname van Nederlandse militairen aan een vredesmacht is altijd de toestemming van het Nederlandse parlement nodig. Zolang de dienstplicht nog niet is afgeschaft mag uitzenden van dienstplichtige militairen niet geschieden anders dan op basis van vrijwilligheid.